

مرثیه‌ای

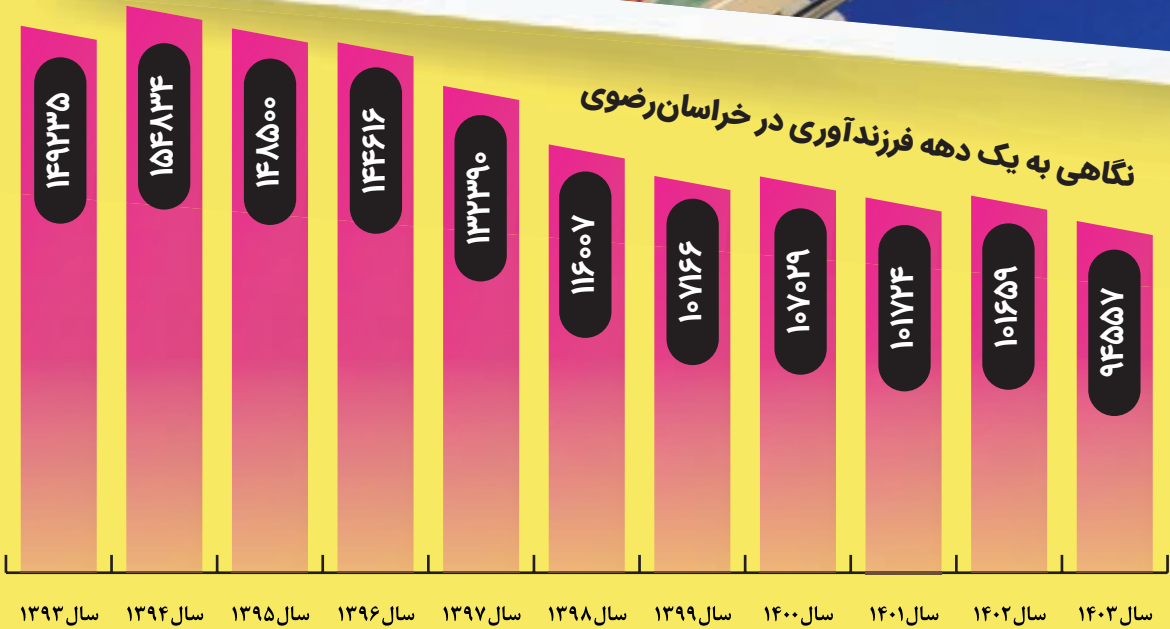
برای فرزندآوری

آمارهای ثبت احوال حکایت از آن دارد که در یک دهه گذشته، زادوولد در خراسان رضوی ۳۶/۶ درصد کاهش یافته است

گزارش روز



فریاد



نگاهی به یک دهه فرزندآوری در خراسان رضوی

تازه‌ترین آمارهای ثبت احوال از وقایع حیاتی در کشور و نیز خراسان رضوی، پنجره‌ای از آینده در مقابلمان می‌گشاید که گویی تیره و تاریک‌تر از پیش است؛ بر اساس این آمارها، بار سال ۹۴ هزار و ۵۵۷ نوزاد در خراسان رضوی متولد شده‌اند؛ رقمی که در سال قبل تر از آن، ۱۰۱ هزار و ۶۵۹ نفر و در سال ۱۳۹۳ یعنی یک دهه پیش، ۱۴۹ هزار و ۲۳۵ نوزاد بوده‌است. به عبارتی، بار سال نه تنها سقوط تاریخی فرزندآوری در استان به زیر ۱۰۰ هزار نوزاد را تجربه کرده‌ایم، بلکه این رقم در مقایسه با ۱۰ سال قبل، حاکی از آن است که ۵۴ هزار و ۶۷۸ نوزاد هم در استان ما کمتر متولد شده‌اند. حالا باید بگویم که هر سال تقریباً ۳/۶ درصد از ولادت‌ها در استان ما کاسته شده‌است. این‌ها فقط آمار خشک و خالی نیست، بلکه از سیر کاهش آرام‌آرام‌آرامی وقفه‌ای در فرزندآوری حکایت دارد که حالا دیگر نمی‌توان آن را صرفاً یک تغییر آماری دانست، بلکه سقوطی تاریخی است که آینده را تهدید می‌کند. محمد رضا ظفر قندی، وزیر بهداشت، آذر پار سال از این سقوط تاریخی در کشور خبر داده و گفته بود که امسال برای نخستین بار در تاریخ کشور، تعداد تولدها به زیر یک میلیون نفر خواهد رسید. آمار تازه ثبت احوال بر این گزاره هم مهر تأیید زده‌است: در مجموع ۱۲ ماه پار سال، ۹۷۹ هزار و ۹۲۸ نوزاد در کشور متولد شده‌اند.

ازدواج به طلاق؛ ۲ به یک

اگر بخواهیم به عمق ریشه‌های بحران فرزندآوری برسیم، باید نگاهی به بنیان‌های شکل‌گیری خانواده در خراسان رضوی بیندازیم؛ جایی که حالا دیگر چند وقتی است که ازدواج‌ها کمتر دوام می‌آورند و طلاق‌ها با سرعتی نگران‌کننده افزایش یافته‌اند. آمارهای ثبت احوال نشان می‌دهد که روند نزولی ازدواج، در کنار افزایش بی‌رویه طلاق، ساختار اجتماعی استان را به چالشی جدی کشانده‌است. در گذشته، از هر چهار ازدواج، یکی به جدایی ختم می‌شد؛ سپس این نسبت به یک سوم رسید، اما اکنون شرایط حتی بحرانی‌تر شده‌است و نیمی از ازدواج‌ها در نهایت به طلاق منجر می‌شود. این یعنی خانواده‌ها بیش

از پیش در معرض فروپاشی هستند و پیوندهای اجتماعی شکننده‌تر شده‌است. با استناد به همین آمار تازه منتشر شده ثبت احوال، باید بگوییم که در سال گذشته، ۴۳ هزار و ۵۶۹ وصلت و در مقابل ۲۰ هزار و ۸۱۸ طلاق در خراسان رضوی ثبت شده‌است؛ یعنی به ازای هر ۲۰۹ ازدواج، یک طلاق. اگر روند فعلی ادامه یابد، نمی‌توان انتظار داشت تمایل به فرزندآوری در شرایطی که حتی ازدواج‌ها ثابت ندارند، رشد کند. نظام خانواده در حال تغییر است و اگر سیاست‌گذاری‌ها نتوانند این موج را مهار کنند، آینده جمعیتی با چالش‌های عمیق‌تری روبه‌رو خواهد شد.

رشد ۴۱ درصدی بی‌میلی به فرزندآوری

کاهش میزان زادوولد، در کنار افزایش امید به زندگی، سبب شده‌است ترکیب جمعیتی ایران و به تبع آن خراسان رضوی، به سمت سالمندی حرکت کند. این تغییر ساختاری می‌تواند اقتصاد کشور را تحت فشار قرار دهد. کاهش نیروی کار جوان، افزایش هزینه‌های بهداشت و درمان، فشار بر سیستم‌های حمایتی همچون صندوق‌های بازنشستگی و حتی تغییرات اجتماعی در سبک زندگی، جزو چالش‌های اساسی ناشی از این روند هستند.

بررسی‌ها نشان می‌دهد دلایل این کاهش چندوجهی هستند. سیاست‌های تبلیغاتی دهه‌های گذشته که بر شعار «فرزند کمتر، زندگی بهتر» تأکید می‌کردند، تأثیر چشمگیری بر نگرش عمومی گذاشته‌است. از سوی دیگر، مشکلات اقتصادی و معیشتی امروز، از جمله افزایش تورم، هزینه‌های هنگفت مسکن و نبود ثبات اقتصادی، سبب شده‌است بسیاری از خانواده‌ها تمایلی به فرزندآوری نداشته باشند. پیمایش ملی جدید درباره تمایلات فرزندآوری ایرانیان نیز نشان می‌دهد که ۷۷/۸ درصد از زنان و مردان متأهل بیست تا پنجاه ساله اعلام کرده‌اند که قصد فرزندآوری ندارند؛ آن‌ها در پاسخ به دلیل این بی‌ رغبتی، هم از ناامیدی از آینده گفته‌اند و هم از مشکلات معیشتی و دشواری‌های تأمین مسکن. سال ۱۳۹۷ هم پیمایشی ملی در ۳۱ استان کشور انجام شد که براساس آن، ۳۶/۷ درصد از پاسخگویان به فرزندآوری ابراز بی‌میلی کرده بودند. مقایسه این دو رقم نشان می‌دهد که در فاصله زمانی ۶ سال گذشته، ۴۱ درصد بر تعداد افرادی که به فرزندآوری پاسخ منفی داده‌اند، افزوده شده‌است.

شهلا کاظمی پور، عضو هیئت علمی دانشگاه تهران و جمعیت شناس، پیش‌تر در گفت‌وگویی درباره علت کاهش نرخ باروری گفته بود: کاهش میل به فرزندآوری و افزایش سن بارداری، به‌فراگیری، افزایش تحصیلات، شهرنشینی و کسب رفاه مربوط می‌شود. این موضوع در تمایل به افزایش کیفیت و سوسای زوجین در داشتن فرزند باکیفیت خلاصه می‌شود. به گفته او، داشتن فرزند از نظر روانی، اجتماعی و اقتصادی هزینه‌بر است، دلبخواهی‌هایی که خانواده‌ها از نظر مسائل اجتماعی و اقتصادی دارند، هم مؤثر است و همه این عوامل در این عبارت خلاصه می‌شود: تأکید خانواده‌ها بر افزایش کیفیت برای خود و فرزندانشان.

دنده معکوس فرزندآوری

این‌ها را گفتیم تا به این نتیجه برسیم که اگرچه روند زادوولد در یک دهه اخیر -چه در خراسان رضوی و چه در کشور- نزولی بوده و سیاست‌گذاری‌هایی همچون تصویب «قانون جوانی جمعیت» نیز توانسته‌است این سیر نزولی را حتی متوقف کند، با این حال با اتخاذ سیاست‌های صحیح و پایدار، می‌توان این وضعیت را تغییر داد؛ یعنی همان‌طور که شهلا کاظمی، جمعیت شناس و دیگر جامعه‌شناسان و کارشناسان اقتصادی می‌گویند، اگر بهبود وضعیت معیشتی و اقتصادی مردم حاصل شود و نگرانی‌ها از تأمین آینده فرزندان جدید کاهش یابد و مردم کمی از بهبود کیفی وضعیت زندگی‌هایشان خاطر جمع شوند، این میل به فرزندآوری، دست‌کم در این ۴۱ درصد سبب خواهد شد که آن‌ها، رؤیای پدر و مادر شدن را از پشت خط قرمزهای ذهنی خود بیرون بکشند و آن را به حقیقت تبدیل کنند.

کاهش نرخ زادوولد نه فقط یک مسئله جمعیتی بلکه یک چالش ملی است که ابعاد گسترده‌ای دارد. ضروری است که سیاست‌گذاران با نگاه جامع‌تری به این موضوع بنگرند و از رویکردهای کوتاه مدت به سمت برنامه‌های بلندمدت و پایدار حرکت کنند. ایجاد ثبات اقتصادی و کاهش تورم، حمایت‌های واقعی نه‌کاذبی، افزایش کیفیت زندگی و فرهنگ‌سازی می‌تواند در این مسیر راهگشا باشد. با این حال زمان برای تغییرات محدود است. اگر این روند ادامه یابد، در دهه‌های آینده با چالش‌های بزرگی در زمینه تأمین نیروی کار، حفظ رشد اقتصادی و مدیریت هزینه‌های اجتماعی مواجه خواهیم شد، بنابراین از فرصت باقی‌مانده، باید هوشمندانه استفاده کرد.

غریزه؛ در تقابل با ترس از آینده

است که آیا برای سه تا پنج سال آینده تمایل به فرزندآوری دارید. پاسخ ۴۱ درصدشان مثبت بوده‌است؛ این یعنی برای برخی زنان طبقه متوسط، مادر شدن، و برای برخی مردان این طبقه، پدر شدن به‌روایی می‌ماند که به دلیل بیم فردا و مشکلات اقتصادی ناچارند در ذهن خود، دورش را یک خط قرمز بکشند و بی‌خیالش شوند. مریم سمیعی که البته اسمش را به درخواست خودش به شکل مستعار در اینجا ذکر کرده‌ایم، یکی از نمونه‌های همین ادعاست. او که شهروند سی‌وهشت ساله مشهودی و کارمند است و ۶ سال هم از ازدواجش می‌گذرد، به‌گفته خودش، دلش غنچ می‌رود برای آنکه دخترک شیرین‌بازنی که در خانه «تاتاتی‌تی» می‌کند، مامان صدایش بزند، با این حال او، مادر شدن را انتخاب نکرده‌است و با تأکید هم می‌گوید که این کار را نخواهد کرد؛ چون از ناامنی‌های اقتصادی و اجتماعی هراس دارد.

پیش‌بینی‌ها و هشدارهای مسئولان حکایت از آن دارد که سهم کنونی ۴/۱۰ درصدی سالمندان از جمعیت کشور، طی ۱۵ سال آینده به ۵/۲۶ درصد خواهد رسید و اگر روند حرکت پرشتاب کنونی به سمت سالمندی جمعیت متوقف نشود، آثار مخرب و زیان‌بار آن، همچون بروز چالش‌ها در زمینه تأمین نیروی کار، حفظ رشد اقتصادی و مدیریت هزینه‌های اجتماعی و... در سال‌های آینده نمایان خواهد شد. بیزه نگفته‌ایم اگر بگوییم که در وضعیت کنونی، انتخاب فرزندآوری به یکی از چالش‌های بزرگ مردم و حاکمیت تبدیل شده‌است. پیش‌تر با استناد به نتایج پیمایش ملی اخیر درباره میل به فرزندآوری در یادداشتی با تیتر «بیم فردا؛ سدر راه فرزندآوری» گفتیم که ۷۷/۸ درصد از پاسخگویان اعلام کرده‌اند تمایلی به فرزندآوری ندارند؛ البته در ادامه از آن‌ها پرسیده شده

دوپینگ تحصیلی با قرص شب امتحان

آمارهای دانشگاه علوم پزشکی مشهد از افزایش ۴۱ درصدی مصرف قرص ریتالین در مشهد حکایت دارد

گزارش روز



خداپسند

شب‌های امتحان، وقتی کتاب‌ها روی میز تلنبار می‌شوند، برخی دانشجویان به دوپینگ با قرص سفید کوچکی پناه می‌برند که برخی آن را «قرص شب امتحان» می‌خوانند؛ ریتالین، همان قرصی که براساس اعلام مسئولان دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مصرف آن در مشهد طی دو سال گذشته، ۴۱ درصد افزایش یافته و حالا تبدیل به «قاتل خاموش حافظه» و تمرکز دانشجویان شده‌است. ریتالین داروی محرکی است که برای درمان اختلال کم‌توجهی و بیش‌فعالی (ADHD) تجویز می‌شود، اما بسیاری از جوانان بدون نسخه پزشک از آن برای شب‌بیداری و افزایش تمرکز استفاده می‌کنند. در سال‌های اخیر، مصرف خودسرانه قرص ریتالین در میان دانشجویان و دانش‌آموزان ایرانی به یک بحران پنهان تبدیل شده‌است. بسیاری از جوانان، تحت فشار امتحانات و رقابت‌های تحصیلی، به این دارو رو آورده‌اند تا ساعات بیشتری بیدار بمانند و تمرکز خود را افزایش دهند. اما پزشکان و متخصصان هشدار می‌دهند که مصرف بی‌رویه این دارو نه تنها تأثیر مثبتی بر عملکرد تحصیلی نمی‌گذارد، بلکه می‌تواند منجر به وابستگی شدید و آسیب‌های جسمی و روانی شود.

هشدارها درباره یک وابستگی خطرناک

مریم شجاع، رئیس اداره نظارت بر دارو و مواد مخدر غذا و داروی وزارت بهداشت، در مورد اوج مصرف ریتالین در زمان امتحانات و متخصصان هشدار می‌دهند که مصرف بی‌رویه این دارو نه تنها تأثیر مثبتی بر عملکرد تحصیلی نمی‌گذارد، بلکه می‌تواند منجر به وابستگی شدید و آسیب‌های جسمی و روانی شود.

از خطرهای آن، از این دارو برای افزایش تمرکز و بیداری استفاده می‌کنند. ریتالین می‌تواند به سرعت وابستگی ایجاد و بدن را از سم پر کند و از جمله عوارض مصرف آن، می‌توان به سرگیجه، استفراغ، افسردگی، زردی پوست و حتی مشکلات قلبی اشاره کرد.

پیش از این مریم آخگر، رئیس کنترل کیفی آموزشگاه‌های سازمان پزشکی قانونی نیز درباره استفاده قرص ریتالین گفته بود: داروی ریتالین تنها با نسخه پزشک تجویز می‌شود، در حالی که برخی دانشجویان یا دانش‌آموزان این دارو را از بازارهای غیررسمی تهیه و برای حفظ تمرکز در شب امتحان استفاده می‌کنند. بی‌خبر از اینکه این دارو در مغز آنان عارضه برگشت‌ناپذیر ایجاد می‌کند و موجب اختلال در یادآوری خاطرات و حافظه می‌شود. این ماده دارای ترکیبات هروئین، مواد خواب‌آور، سم استرئوئید و سرب است که همگی از مواد خطرناک و ایجادکننده عارضه در بدن افراد هستند.

ریتالین؛ قاتل خاموش مغز

مهسا ساداتی، روان‌شناس حوزه نوجوان، در گفت‌وگو با شهرآر، درباره تأثیر مصرف خودسرانه قرص ریتالین بر عملکرد مغز می‌گوید: متأسفانه در سال‌های اخیر مصرف قرص ریتالین در میان دانش‌آموزان و دانشجویان بدون داشتن مشکل خاص سلامتی افزایش یافته‌است. باید گفت که مدت تأثیرگذاری این قرص فقط چهار ساعت است و بعد از پایان این زمان، باید دوباره مصرف شود که در طولانی‌مدت، فرد را از حالت طبیعی خارج می‌کند.

به گفته او، استفاده طولانی‌مدت از قرص ریتالین، سطح تمرکز مغز را کاهش می‌دهد. متأسفانه برخی دانشجویان و دانش‌آموزان از این دارو برای افزایش تمرکز در زمان امتحانات و شب‌بیداری‌ها استفاده

به ۱۵۰ هزار و ۱۵۴ عدد قرص در ماه افزایش یافته‌است و ۴۱ درصد افزایش مصرفی ماهانه را نسبت به سال ۱۴۰۱ نشان می‌دهد. وی در پاسخ به اینکه چقدر دسترسی به این قرص راحت‌است و نظارتی بر توزیع آن نمی‌شود، بیان می‌کند: این دارو را «داروخانه‌های منتخب دارای مجوز دارویی تحت کنترل» توزیع می‌کنند. عملکرد این داروخانه‌ها را اداره بازرسی و نظارت فنی در داروخانه‌ها بررسی می‌کند. داروخانه‌ها، دستورالعمل مفصل و کاملی درباره نحوه عرضه این داروها اعلام کرده‌اند.

اسماعیل زاده با تأکید بر اینکه تهیه این دارو تنها با نسخه پزشک مربوط امکان‌پذیر است، بیان می‌کند: افراد سودجواز طریق ویزیت آنلاین پزشکان، نسخه راتیه و با مراجعه به داروخانه‌های واجد شرایط، آن را دریافت می‌کنند که متأسفانه داروهای دریافتی را وارد بازار آزاد می‌کنند.

او درباره نحوه توزیع قرص ریتالین و دسترسی بیماران واجد شرایط به آن می‌گوید: مطابق دستورالعمل، تحویل این دارو برعهده داروخانه‌ها و صرفاً با نسخه پزشک متخصص با تخصص مرتبط (روان‌پزشک، نورولوژیست و متخصص اطفال) داروست که به هر بیمار، تنها برای یک ماه تا سقف شصت عدد تعلق می‌گیرد. این دارو برای اطفال صرفاً به والدین کودک و با ارائه کارت شناسایی معتبر، تحویل داده می‌شود.

اسماعیل زاده داروهای بدون شناسه یکتا را یکی از چالش‌های مقابله با فروش غیرقانونی می‌داند و اظهار می‌کند: داروهای فاقد شناسه یکتا در سطح شرکت‌های پخش در کل کشور، موجب شده‌است محموله‌های کشف شده به‌طور دقیق رهگیری نشود در سال ۱۴۰۱ در دانشگاه مشهد، ۱۰۶ هزار و ۶۵ عدد قرص در ماه بوده که در سال ۱۴۰۲ به ۱۲۳ هزار و ۲۲۷ عدد در ماه و در سال ۱۴۰۳ این رقم

می‌کنند و بدون آن، نمی‌توانند برای امتحانات درس بخوانند، درحالی‌که می‌توانند با تمرین و تقویت مغز، تمرکز ایده‌آل را کسب کنند.

این استاد دانشگاه با تأکید بر اینکه مصرف خودسرانه قرص ریتالین اعتیادآور است، اظهار می‌کند: اگر قرص ریتالین زیر نظر و راهنمایی پزشک متخصص استفاده نشود، فرد را معتاد می‌کند و فرد بدون آن حتی نمی‌تواند زندگی عادی خود را پیش ببرد. مصرف بدون نسخه این دارو سبب ایجاد اضطراب، تیک (نوعی بیماری و اختلال رفتاری) و همچنین اثرات تخریبی روی مغز فرد می‌شود. قرص ریتالین داروی خطرناکی است و سختگیری و نظارت دقیق مسئولان در توزیع آن، می‌تواند مصرف خودسرانه‌اش را کاهش بدهد. پیشنهاد ساداتی به دانشجویان این است که به جای استفاده از ریتالین، از بازی‌های فکری برای تمرکز بیشتر کمک بگیرند. بازی‌های فکری برای تمرکز سنین مختلف، می‌تواند کمک‌کننده باشد؛ همان چیزی که در کشورهای مختلف با روش‌های گوناگون اجزای می‌شود؛ به عنوان مثال بازی کاپیتان لاگ یا باشگاه مغز یکی از این بازی‌هاست که می‌تواند خلاقیت، تمرکز، سرعت عمل و...

افزایش ۴۱ درصدی ریتالین در مشهد

علی اصغر اسماعیل زاده، سرپرست مدیریت امور دارو و مواد تحت کنترل معاونت غذا و داروی دانشگاه علوم پزشکی مشهد، هم درباره میزان مصرف قرص ریتالین در مشهد می‌گوید: میانگین مصرف ماهانه داروی «متیل فنیدیت» از تمامی برندها در سال ۱۴۰۱ در دانشگاه مشهد، ۱۰۶ هزار و ۶۵ عدد قرص در ماه بوده که در سال ۱۴۰۲ به ۱۲۳ هزار و ۲۲۷ عدد در ماه و در سال ۱۴۰۳ این رقم